

VERBOND DER VLAAMSE OUDSTRIJDERS (VOS). Het ontstaan van VOS staat in nauw verband met de eind 1916 ontstane Frontbeweging. In oktober 1916 werden door dr. Jozef Verduyn aan het front de statuten opgesteld voor een gemeentelijk georganiseerde Heldenhulde-stichting. Het doel van deze stichting zou zijn de vriendschapsbanden onder de soldaten te handhaven, de belangen en rechten der leden te verdedigen en gesterkt

Oude vlag van VOS-Antwerpen, in 1938 bijgezet in de krypte van de IJzertoren.

door het offer der Vlaamse helden voor de V.B. actief te zijn. In maart 1917 schreef Hendrik Borginon in een brief aan Alfons van de Perre over de plannen tot oprichting van een oudstrijdersbond met regionale organisatie en geschoeid op de leest van de studentenbeweging. Het doel ervan was volgens Borginon: verdediging van de belangen der leden en van Vlaanderen. Deze vereniging kon, aldus Borginon in zijn brief, goed geleid, een uitgelezen, onweerstaanbaar wapen worden.

Eind 1917 was de stichting een voldongen feit en de statuten werden naar de verschillende afdelingsleiders van de Frontbeweging doorgesmokkeld.

In augustus 1919 startte het VOS officieel onder voorzitterschap van J. Verduyn. In het eerste nummer van het weekblad VOS, Tolk van den Vlaamschen Oudstrijdersbond, werden de statuten van een Nationaal Oudstrijders Verbond gepubliceerd, waarvan het VOS de Vlaamse afdeling zou worden en Avenir et Union de Waalse afdeling.

Ondertussen was ook reeds een FNC-NSB (Fédération Nationale des Combattants - Nationale Strijders Bond) opgericht. Verduyn stelde in het eerste nummer van het weekblad VOS duidelijk dat de VOS niets met deze vereniging te maken had en dat het onjuist was dat het ministerie van Oorlog alleen deze vereniging zou erkennen. Pogingen tot versmelting van beide verenigingen mislukten. Met het oog op de komende verkiezingen werd in dit eerste nummer ook duidelijk gesteld dat het Verbond politiek neutraal zou zijn.

Inmiddels had Verduyn een samenwerkende vennootschap opgericht waarvan de leden een beperkt recht op inschrijving kregen. Ook het ledenblad breidde hij verder uit en Filip de Pillecyn, die als redacteur werd aangeworven, zou jarenlang aan het blad meewerken.

Nu waren ook over het hele Vlaamse land honderden VOS-bonden opgericht. De aandacht ging de eerste jaren vooral naar de stoffelijke belangen van de oudstrijders. Toch nam het VOS-blad begin 1920 al scherp stelling tegen het Frans-Belgisch militair akkoord. Midden 1920 waren al 95.000 leden geboekt. Voor 15 augustus 1920 werd een grote VOS-betoging te Brussel gepland om de stoffelijke eisen kracht bij te zetten.

Inmiddels had minister Janson een regeringsontwerp op de begiftiging der oudstrijders ingediend en dit ontwerp werd inderhaast reeds eind juli in de Kamer besproken. Onmiddellijk werden alle

VOS-bonden gemobiliseerd en op donderdag 29 juli werd tijdens een massabetoging, waaraan ook de andere oudstrijdersverenigingen deelnamen, de neutrale zone betreden en het parlement bestormd en overrompeld.

Verduyn werd, samen met een 20-tal andere oudstrijders, gearresteerd. Enkele maanden na deze bestorming werd voor de ingang van het parlamentsgebouw een smeedijzeren hek geplaatst, wat voor de karikaturist van het VOS-blad maandenlang een bron van inspiratie was.

Het VOS was begin 1920 ook een der eerste Vlaamse organisaties die zich voor amnestie ten gunste der veroordeelde activisten inzette.

In juli 1921 vatte Verduyn, gesterkt door het succes van zijn VOS-weekblad, het plan op een algemeen informatieweekblad op te richten onder de naam Algemeen Weekblad. In dit opzet slaagde hij in maart 1922. In april 1922 rees in sommige gouwen trouwens argwaan ten opzichte van Verduyns persambities en op verzoek van A. Schoeters en Joris Lannoo werd duidelijk gesteld dat de administratie van beide weekbladen gescheiden moest blijven. Daartoe werd in september 1924 op verzoek van Verduyn zelfs een onderzoekcommissie benoemd.

In die tijd voerde het VOS ook een actie voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit en werd Verduyn lid van de Hoogeschoolcommissie. In oktober 1923 sprak het VOS zich uit voor de boycot van de Nolf-barak. Over de Vlaamse actie was in de loop van 1922 al een scherpe polemiek ontstaan met de Westvlaamse frontpartij, die VOS van lauwheid beschuldigde. In datzelfde jaar werd de vrijgesproken Adiel Debeuckelaere als propa-

gandaleider aangeworven en werd, onder impuls van voorzitter Schoeters, een Bond van Vlaamsche Oudsoldaten (BVOS), waarin de oud-soldaten verenigd werden, opgericht.

Onder impuls van Juliaan Platteau en Gaston Rombaut begon het VOS ook een grote culturele activiteit te ontwikkelen en werden talrijke toneelbonden en boekerijen opgericht.

In de loop van 1924 kwam het tot een breuk tussen dr. Verduyn en het VOS, niet alleen vanwege het eigenmachtig beheer door Verduyn, maar ook in verband met de politieke richting die het VOS zou gaan. Verduyn liet zijn rechten gelden en het VOS zag zich verplicht een nieuw weekblad uit te geven onder een andere naam : De Vlaamsche Oudstrijder. Deze ruzie had een spijtige splitsing in de VOS-rijen tot gevolg en zou een crisis inluiden die jaren zou aanslepen. In datzelfde jaar hadden nochtans een aantal geslaagde VOS-betogingen plaats, o.m. te Lier, waar de Rijkswacht ruw optrad.

Intussen was in de Antwerpse gouw onder de bezielende leiding van de onderwijzer Armand Suls een sterke anti-militaristische campagne ingezet. Suls legde internationale contacten en stichtte met succes verscheidene internationale pacifistische organisaties.

Begin 1926 nam het VOS onder impuls van Borghinon openlijk stelling tegen het opkomend fascisme en op 18 april 1926 organiseerde het VOS-Brussel een antifascistische meeting, waar Eugeen Verpoorten, Alberic Deswarte en Staf de Clercq het woord voerden. In dit jaar werden ook voor het eerst VOS-vrouwenbonden en VOS-jeugdbonden gesticht.

Nu en dan werd in het blad nog gepolemiseerd met Verduyn. Daarbij werd de Frontpartij met veel sympathie bejegend. De meeste hoofdbestuurleden waren trouwens Vlaams-nationalisten.

In 1926 werd het VOS-bestuurlid Joseph van Criekege voor het Antwerpse gerecht gedaagd, omdat hij in het kader van de pacifistische actie Suls tot dienstweigering zou hebben aangespoord. Van toen af zou Suls zeer voorzichtig zijn. Hoewel de talrijke dienstweigeraars die in de volgende jaren voor het gerecht werden gedaagd, met sympathie bejegend werden, zou het VOS nooit uitdrukkelijk tot dienstweigering aanzetten. Suls nam als Vlaams leider van War Resisters International echter deel aan internationale dienstweigeringscongressen. Onder invloed van dit passieve pacifisme van Suls weigerde het VOS aan de Vlaamsche Legercommissie van Jef Rombouts mee te werken en incasseerde daarvoor heel wat kritiek.

In de afdelingen was alles inmiddels heel magertjes geworden. Frans van Cauwelaert constateerde op een meeting te Gent in augustus 1928, dat het VOS doodgebloed was.

Begin 1929 begon het VOS zich geleidelijk te herstellen. Naar aanleiding van de wetsontwerpen op de dienstrente werden in maart en juni betogingen georganiseerd te Brussel, waar weer wel 20.000 man aanwezig waren. De viering van het tienjarig bestaan werd echter nog verscheidene keren uitgesteld.

In 1929 werd ook een Vlaamse Invalidenbond (VIB) opgericht, waarvan de kunstenaar Constant Hodister voorzitter werd. Tijdens het landelijk congres in april 1930 werd medegedeeld dat het VOS van 163 gemeentebonden in maart 1928 opnieuw op 500 bonden gekomen was. In het kader van de anti-militaristische actie werden prachtige affiches verspreid en Suls reisde met het poppentheater Pax Vlaanderen rond. Deze heropbloei was voor een groot deel te danken aan het dynamisme van de bondssecretaris Karel de Feyter. Toen de VOS-sen gevraagd werd hun decoraties naar Dismuide te zenden om er een reusachtig Vloek den Oorlog mee samen te stellen, ontving men er duizenden eretekens. Ook de 26 toneelbonden van VOS gingen een nieuwe bloei tegemoet.

Eind 1930 publiceerde de uitgeweken Duitse sociaal-democraat Krashutski in het bondsblad een reeks bijdragen waarin het nationaal-socialisme scherp werd veroordeeld. Intussen werd het VOS-aanplakbiljet „Ontploft” in verscheidene provincies verboden. Eind 1930 hervatte het VOS ook de strijd tegen het Frans-Belgisch militair „bloedackoord”.

In de nieuwe statuten van april 1931 werd de a-politieke houding van het VOS principieel bevestigd. VOS-bestuurder Jacobs bevestigde dat het antimilitarisme het eerste actiepunt van het VOS bleef: „liever een ongemilitariseerd België dan een gemilitariseerd Vlaanderen”. In maart 1931 verboden verscheidene gouvbesturen hun leden deel uit te maken van de Vlaamsche Wacht of van Verdinaso.

Naar aanleiding van de ontwapeningsbesprekingen organiseerde het VOS een volkspetitionnement voor ontwapening, dat ondanks de afzijdigheid der dagbladen meer dan 100.000 handtekeningen verzamelde. In juni 1931 slaagde Borginon erin

het VOS principieel voor zelfbestuur te winnen. Na de relatief kalme jaren 1933-'35, ging het VOS een nieuwe bloei tegemoet naar aanleiding van de strijd voor een zelfstandige buitenlandse politiek en voor de opheffing van het Frans-Belgisch militair akkoord. Het VOS verspreidde hierover een aantal zeer gedocumenteerde brochures en organiseerde over het hele Vlaamse land betogingen en meetings tegen het militair akkoord.

In de volgende jaren zou het VOS nauwlettend toezien op de Belgische buitenlandse politiek. In mei 1940 werd de Vossen opgelegd de Duitse agressor moedig te bestrijden. Toen de strijd te ongelijk bleek en Leopold capituleerde, werd diens realisme geprezen.

Tijdens de oorlog is de leiding van het VOS in de collaboratie terechtgekomen. Karel de Feyter werd daarvoor na de oorlog terechtgesteld.

Reeds op 14 juni 1945 zijn een aantal van repressie verschoond gebleven Vossen, onder wie Edward Clottens, J. Rombouts en Leonard van Mierlo, overgegaan tot de oprichting van een Nieuw Verbond der Vlaamse Oudstrijders (NVVOS), dat ondanks het snel verdwijnen der oudstrijders van de Eerste Wereldoorlog opnieuw een dynamische antimilitaristische en vooral Vlaamsgezinde actie aan de dag legt door zijn actieve deelneming aan Vlaamse manifestaties, zoals IJzerbedevaarten en Vlaams-Nationale Zangfeesten, zijn stellingnemen voor amnestie en door de behartiging van de belangen van zijn leden, veelal in oppositie tegen de patriottische Nationale Strijders Bond (NSB), die het VOS het recht op vertegenwoordiging in de nationale organen betwistte en vaak wist te ontzeggen.

LITERATUUR : B. Degol, *V.O.S. tot de jongeren* (1964).

GUIDO PROVOOST